

Pr. asist. dr. Ovidiu Soare

**IMPORTANȚA
SFINTEI SCRIPTURI DE LA 1688
PENTRU VIAȚA RELIGIOASĂ
DIN SPAȚIUL ROMÂNESC**

Funcția culturală a Bisericii în spațiul românesc

Cultura românească, prin tot ce are ea specific și major, este o cultură creștină, întemeiată pe Evanghelie înțeleasă ca Scriptură Sfântă și mesaj divin. Se poate reconstitui această cultură, de cel puțin șapte secole, prin documente și izvoare narrative¹. Un rol determinant l-a avut, în acest sens, Biserica lui Hristos prezentă în tot spațiul românesc.

În Evul Mediu, voievozii, cnejii și, apoi, domnitorii vor organiza o administrație de stat cu cancelarii și sfaturi domnești; vor asigura o politică culturală, de învățământ și educație. În această operă se vor sprijini pe Biserică. Din perspectiva intereselor de stat, a vieții social-politice și social-economice, se poate vorbi de o cultură relativ dezvoltată (secolul al XIV-lea), care presupunea formarea în prealabil a unor specialiști, adică a unor cărturari.

Astfel, pentru pregătirea clerului și a slujitorilor cancelariei domnești și ai administrației orășenești s-a dezvoltat *învățământul de pe lângă mănăstiri și episcopii*. Acesta era astfel organizat, încât să fie în stare să satisfacă nevoile superioare de cultură solicitate de pregătirea cadrelor pentru învățământ, cult și administrația de stat.

Preocuparea fundamentală a școlilor mănăstirești era cea de instruire, dar, pentru asigurarea ei, o altă activitate importantă era cea de *copiere a manuscriselor* necesare cultului și culturii.

1. Acad. prof. Virgil Cândea, *Evanghelia în cultura românească*, în „Studii teologice“, nr. 1-2, anul XLIX, ianuarie-iunie, București, 1997, p. 142.

Analiza manuscriselor din prima jumătate a secolului al XIV-lea - în special a celor din Moldova - dovedește că este vorba de o tradiție ortografică diferită de a celorlalte țări de limbă și cultură slavonă, tradiție pe care o vor continua și copiiștii și caligrafii de mai târziu; ceea ce înseamnă că exista o școală originală de caligrafie și miniaturistică².

Ca și manuscrisele, *primele cărți tipărite* (de către Macarie, Dimitrie Liubavici, Filip Moldoveanu, diaconul Coresi etc.), în slavonă și română, au fost cele folosite în cultul Bisericii Ortodoxe. De fapt și cei care osteneau cu copierea manuscriselor sau tipărirea de cărți făceau parte din cler. Prin traducerea și tipărirea de cărți în limba română (diaconul Coresi, mitropoliții Simion Ștefan al Transilvaniei, Varlaam și Dosoftei ai Moldovei, Ștefan și Antim Ivireanu ai Ungrovlahiei și alții), s-au pus bazele limbii române literare, înțeleasă de românii de pretutindeni. De aici s-a ajuns la întărirea conștiinței de unitate națională la românii din Moldova, Țara Românească și Transilvania.

Biserica Ortodoxă Română a sprijinit și alte Biserici creștine, mai ales cele căzute sub dominație otomană. Ea și-a îndeplinit acest rol prin tipărirea de cărți în limbile greacă, arabă, georgiană și bulgară.

Primele lucrări cu caracter laic au fost scrise, de asemenea, prin osteneala unor oameni ai Bisericii. Astfel, primele cronici au autori călugări și preoți (*Letopisețul de la Putna*, cronicile episcopilor Macarie, Eftimie și Azarie - în Moldova; *Cronograful lui Mihail Moxa* - în Țara Românească; *Istoria Bisericii Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului* - de protopopul Radu Tempea, în Transilvania ș.a.). Primele încercări de versificare în românește se datoresc mitropolitului Dosoftei al Moldovei: *Psaltirea în versuri*, *Poemul cronologic despre domnii Moldovei*, traducerea tragediei în versuri *Erofilii*, din greacă.

„...Puține sunt Bisericele și puține popoarele care, încă din veacul al XV-lea, au texte, manuscrise și, mai târziu, tipărituri în limba vorbită de popor. În puține locuri din lume, Biserica și-a făurit mesajul Evangheliei în graiul vorbit, ca la români. Deci și la noi și mai ales la noi, Ceaslovul este abecedar, iar Evanghelia și Cărțile Sfinte, manuale de căpătâi înaintea

2. Ștefan Pascu (coord.), *Istoria învățământului din România*, vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 78.

3. † Casian Crăciun, Episcopul Dunării de Jos, *Educația creștină*, în „Teologie și educație la Dunărea de Jos”, fascicula II, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2003, p. 52.

*inventării, pe criterii pedagogice, a manualelor*³.

O viziune integrală a culturii românești întemeiate pe Evanghelie vom avea amintind de rolul proeminent, împreună cu Biblia, al Tradiției în toate sectoarele societății. Țările erau organizate precumpănitor după modelul bizantin, iar legile fundamentale au fost în epoca medievală Pravilele, cuprinzând canoanele Sfinților Apostoli, ale sinoadelor ecumenice și locale, ale Sfinților Părinți, sau neocanoanele inspirate direct din legiuirile creștine romano-bizantine.

Civilizația și cultura românească erau componente de bază ale fenomenului pe care N. Iorga l-a numit cu o inspirată formulă general acceptată azi, „Bizanț după Bizanț”⁴.

Cărțile de predică și catehismele prezente în cadrul Bisericii, care au circulat în număr mare în perioada Evului Mediu în țara noastră, „sunt de o însemnătate culturală cu totul deosebită, mai ales prin personalitatea predicatorilor, prin forma lor literară, profunzimea temelor abordate și prin înrâurirea pe care au exercitat-o”⁵. Amintim aici *Didahiile* lui Antim Ivireanul.

În *Prefața* lui Ghinea Diaconul la *Catavasierul*, apărut la Buzău în anul 1768, se scoate în evidență rolul educativ al slujbelor religioase din Biserică: „De vreme ce la firea omenească nu iaste nici un lucru mai desfătat și mai iubit, nici mai trebuincios, nici mai de cinste, decât a cântărilor și a viersurilor, așa a avea foarte priință, după cum se vede la toți de obște: precum la copiii cei mici și plângători cu cântece îi adorm, femeile țesătoare, călătorii pre drumuri, corăbierii pre ape, cei ce se desmiardă în lume, de viersuri nu se pot îndestula; lenevirea o depărtează, pe somn îl deșteaptă, firea o deschide”⁶.

Manuscrisele și tipăriturile

Studiul cărții românești evidențiază că, în decursul veacurilor, cartea și tiparul românesc au înregistrat realizări rodnice. Cărturari modești, cu dragoste de popor și însuflețiți de aspirații de progres, au alcătuit scrieri care stau la temelia culturii noastre naționale și care au amplificat conținutul

4. Acad. prof. Virgil Cândea, *Evanghelia în cultura românească*, în *rev. cit.*, p. 144.

5. Traian Herseni, *Cultura psihologică românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 88.

6. *Ibidem*, p. 88.

tul valoros al culturii medievale sud-est europene. Caligrafi și miniaturişti talentați au copiat și împodobit artistic manuscrise, adevărate opere de artă, ce constituie mândria multor biblioteci din țară și de peste hotare, unde au ajuns prin vitregia vremilor. Meșteri tipografi și gravori iscusiți, plini de râvnă pentru carte, au avut contribuția lor la evoluția și răspândirea invenției lui Gutenberg în această parte a Europei și în Asia Mică, într-o perioadă în care stăpânirea otomană era potrivnică folosirii tiparului.

Cartea și tiparul românesc au jucat un rol însemnat în dezvoltarea societății noastre, ele participând la înfăptuirea tuturor marilor acte din istoria poporului român. Ele au fost factori activi ai menținerii și consolidării unității spirituale a celor trei țări românești, ai făuririi și desăvârșirii statului român unitar⁷.

Monument al tiparului românesc din secolul al XVII-lea, Biblia din 1688 este sinteza operei cărturarilor din țările române pe parcursul mai multor secole. Ea reprezintă truda traducătorilor de a scrie într-o limbă curată și înțeleasă de toți românii, constituind încă o treaptă a edificiului dezvoltării limbii noastre literare⁸.

Spațiul românesc medieval devine un loc în care cultura bizantină interacționează cu cea greacă și slavă, la care aderă și cultura română veche. În spațiul est-european, în secolele IX-XIV, se formează o amplă arie culturală în cuprinsul căreia se nasc curente cu caracter general, dar cu manifestări specifice la fiecare popor în parte⁹.

Un fenomen de sinteză, deosebit de interesant, apare în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, când cultura română își asimilează creator marile curente de reformă din Occident. Românii nu devin, în contact cu acțiunea Reformei, nici luterani și nici calvini; ei nu evadează din aria confesională răsăriteană, dar limba poporului devine, pentru prima dată în cuprinsul acestei arii, vehicul de cultură prin cărțile sfinte și prin cult¹⁰.

Noi nu suntem nicio cultură exclusiv răsăriteană, ca a bulgarilor sau rușilor, nici exclusiv apuseană, ca a ungarilor sau polonilor. Suntem o cultură de interferențe între cele două arii, fructificând două tradiții spirituale, care se împletesc pe pământul nostru, în loc să se excludă. De aici, absența

7. Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, Editura științifică, București, 1968, p. 5.

8. *Ibidem*, p. 73.

9. Dan Zamfirescu, *Contribuții la istoria literaturii române vechi*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 26.

10. *Ibidem*, p. 27.

oricărei tendințe de a opune Răsăritul Apusului. Conștiința moștenirii romane, a continuității civilizației romane, a spiritului și limbii latine ne leagă firesc de Occident. Tradiția noastră bizantină și ortodoxă, lunga evoluție în contact cu culturile slave și a grecilor ne fac părtași destinului răsăritean. E un mod de a zice că, pentru noi, Europa întregă formează cadrul firesc în care se rotunjește, de-a lungul secolelor, personalitatea noastră culturală¹¹.

„*Patria noastră a fost dintotdeauna așezată la răscruce de vânturi, încât a stat într-un contact neîntrerupt cu marile civilizații: europenă, asiatică și africană. Orientul a dat față aici mereu cu Occidentul, ca și Sudul cu Nordul, uneori spre paguba, dar alteori spre folosul nostru neîndoielnic. Iată de ce nu avem niciun motiv aprioric de a contesta orice valoare culturii românești, inclusiv a filosofiei și psihologiei de origine religioasă (bisericească și mănăstirească)*“¹².

Cartea manuscris și cea tipărită au transmis învățăturile, dogmele și limbajul de factură creștină, acesta din urmă intrând în graiul de toate zilele: „*Doamne ajută, dă Doamne, de-o vrea Dumnezeu, cum o da Dumnezeu, du-te cu Dumnezeu*“¹³.

Cartea bisericească a avut un rol determinant în formarea comportamentului religios al comunităților din spațiul românesc. Cele mai multe manuscrise și tipăriri erau însoțite de predoslovii sau însemnări originale făcute de cei care le-au tradus, le-au transcris, le-au citit sau avut în proprietate. În însemnarea ecopistului Gavril de pe *manuscrisul slavon nr. 266, Mineii pe luna mai, din anii 1534-1536*, se arată, printre altele: „...*Vino să bei din acest izvor nemuritor de apă vie... din această apă vie au băut Apostolii și au străbătut toată lumea... Din aceste ape izvorătoare de miere au băut mucenicii și nu au cruțat trupurile lor, ci au închinat capetele lor focului și sabiei și au socotit toate frumusețile lumii acesteia întru nimic, ca văzând pururea pe Hristos să se veselească și să se bucure în veci*“¹⁴.

După sublinierea bucuriei spirituale pe care o face lecturarea cărții, Gavril copistul accentuează importanța învățaturii și a cărții în spațiul Bisericii: „...*omul fără învățătură este vită, chiar dacă face fapte bune, sunt nesărate și astfel și Biserica fără cărți este asemenea chipului frumos care nu are ochi, adică unei fețe oarbe care nu vede lumina și nici dulceața ei*“¹⁵.

11. *Ibidem*, p. 67.

12. Traian Herseni, *op. cit.*, p. 53.

13. *Ibidem*, p. 55.

14. *Ibidem*, p. 57.

15. *Ibidem*.

Pentru Gavril, învățătura este necesară pentru mântuirea sufletului, pentru a obține viața fără de sfârșit și fericirea veșnică în rai.

Formulele acestea, inaugurate de copiiști, au fost preluate de tiparnici, de culegătorii tipografi, în momentul în care s-a început și la noi tipărirea cărților, ceea ce s-a făcut fără o întârziere prea mare.

Tipărișurile din spațiul românesc, relativ numeroase, au fost mai ales de ordin bisericesc. Predosloviile, închinările, epilogurile și însemnările de tot felul de pe aceste tipărișuri, ca și cele de pe manuscrise, depășesc însă, uneori, cadrul strict religios și reprezintă, tocmai prin aceasta, un material foarte prețios pentru istoria gândirii din acele vremuri¹⁶ și nu numai.

Apariția manuscriselor și a tipărișurilor în limba română produce o schimbare radicală în rândul credincioșilor. Dacă până atunci lucrările cu caracter teologic, în limbile greacă și slavonă, se adresau unei pături subțiri, de populație, cele în limba română se adresează maselor largi românești.

Noul Testament de la Bălgrad, 1648

Apariția Noului Testament, în 1648 la Bălgrad, prima traducere integrală a acestei cărți sfinte, este un fapt fără precedent nu numai în istoria tradiției cărțurărești a Bălgradului medieval, ci și a întregii țări, fiind premieră chiar și pentru celelalte popoare din sud-estul Europei.

Potrivit constatărilor de până acum, tipărișarea Cărții Sfinte în limba poporului este un fenomen unic în spiritualitatea orientală a vremii. Traducerea textelor biblice a fost văzută totdeauna ca un fenomen al trezirii naționale. Celelalte popoare foloseau în cult limbile socotite sfinte, greaca și slavona veche, înțelese în oarecare măsură de popoarele respective, românii foloseau însă o limbă cu totul străină graiului lor. De aici nevoia de a înțelege Sfânta Scriptură în limba lor, ceea ce nu se putea face decât prin traducere¹⁷.

Noul Testament din 1648 dobândește o înaltă semnificație de crez unitar prin mărturisirea din predoslovie: „*Noi dreptu aceea ne-amu silitu să izvodim așa cum să înțeleagă toți, iară de nu vor înțelege toți, nu-i vina noastră, ce-i vina aceluia ce au răsfirat românii printre alte țări, de s-au mestecat cuvintele cu alte limbi de nu grăiescu toți într-un chip*“¹⁸.

Traducerea Noului Testament este o piatră de hotar în literatura româ-

16. *Ibidem*, p. 59.

17. *Noul Testament*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Albei Iulia, Alba Iulia, 1988, p. 16-20.

18. *Ibidem*, p. 116.

nească, el constituind o operă monumentală de referință pentru traducerile ulterioare ale Sfintei Scripturi: Biblia de la București (1688), care-i va prelua textul, Biblia de la Blaj (1795), Biblia de la Buzău (1854-1865), Biblia lui Șaguna - Sibiu (1856) și tipăriturile următoare¹⁹.

Noul Testament din 1648 a fost nu numai *textus receptus* al Evangheliei românești, dar și primul monument de limbă literară a românilor, cu funcții capitale pentru evoluția ulterioară a culturii și a poporului însuși²⁰.

Sfânta Scriptură de la 1688

Biblia sau Dumnezeiasca Scriptură de la 1688 vine ca o încununare a activității culturale întreprinse de neobosiții cărturari ai Bisericii străbune, desfășurate în centrele tipografice de la Dealu, Sibiu, Brașov, Orăștie, Iași și București.

„Această Sfântă Scriptură tipărită în întregime în limba română, pune pe ființa noastră etnică pecetea unității de grai, de neam și de spiritualitate și, împreună cu alte numeroase tipărituri bisericești în graiul străbun apărute mai dinainte, proclamă triumful limbii române în Biserica și în cultura noastră națională... Ea este o nobilă și generoasă restituire de vorbire către poporul, al cărui geniu creator a făurit-o, și către limba acestuia, ajunsă pe o nouă treaptă a desăvârșirii sale, ceea ce este o ofrandă aleasă adusă pe altarul în care arde neîncetat flacăra credinței străbune”²¹.

Învățătura părintească din această sfântă tipăritură devine normativă pentru cei ce cred în Iisus, atât pentru grijnici, cât și pentru leneși, așa cum reiese din predoslovul voievodului Șerban Cantacuzino: *„Și măcară de ar fi cu puțință o învățătură părintească ca aceasta, ca un sunet unii cerești trâmbițe să răsună în urechile tuturor celor ce cred în Iisus, ca să poată la cei grijnici să atâte pofta și dragostea, iară de la cel leaneș să scuture trândăvia și răutatea”²².*

Voievodul observă necredința acestei lumi *„că neamul omenesc urmează numai lucrurile ceale deșarte, și până într-atât a să lenevi, și a huli, și a*

19. *Ibidem*, p. 23.

20. Acad. prof. Virgil Cândea, *Evanghelia în cultura românească*, în *rev. cit.*, p. 146.

21. Patriarhul Teoctist, *Cuvânt înainte*, în „Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură“, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. XI-XIII.

22. *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. XXI.

*batjocori*²³. Este conștient de faptul că „*Nu vom putea într-alt chip să ne deșteptăm sufletele den somnul cel greu al trupului acestui deșărt, care până la cea de apoi să strică, fără decât cu cea folositoare aducere aminte de porunca lui Hristos, la care ne îndeamnă cu credință să neguțitorim talantul ce ni s-a dat*”²⁴.

În încheierea predosloviei, voievodul Șerban Cantacuzino mărturisește că s-a învrednicit să înmulțească talantul cu care a fost înzestrat de Dumnezeu, acela de a face „*tălmăcirea aceștii Sfinte Scripturi, făcând multă nevoie și destulă cheltuială*”²⁵. Și a făcut acest lucru „*ca să se dea la toți Dumnezăiescul Cuvânt, știind bine că Dumnezău au poruncit sfinților Săi ucenici și apostoli să propoveduiască pre Făcătorul de viață, Cuvântul Său, la toată zidirea*”²⁶.

Patriarhul Dositei al Ierusalimului arată, în predosloviea Dumnezeieștii Scripturi, importanța apariției acesteia în limba românească pentru viața Bisericii, întrucât va fi citită de către preoții de la țară după rânduială și va fi înțeleasă de toată lumea pentru că este tălmăcită în limba poporului: „*Că, de vreme ce, după politiceștile legi, nu se cade omului grec a nu ști legile grecilor, cu cât era mai drept creștinii rumâni să știe legile lui Dumnezău, care iaște Sfânta Scriptură*”²⁷. Iată că și românii pot cunoaște pe limba lor poruncile lui Dumnezeu. „*Că, cu glas striin grăind lor Dumnezău, nu asculta, iară acum Sfânta Scriptură... să citeaște și cunoscută să face și la mari și la mici*”²⁸.

Vedem importanța pe care o are această Sfântă Scriptură pentru toate păturile sociale. Prin această traducere, „*spre limba cea de moșie a locului*”²⁹ se face auzit cuvântul lui Dumnezeu atât în mediile bogate, cât și în cele sărace. Este demn de laudă efortul pe care-l face voievodul Șerban Cantacuzino, de a scoate această sfântă tipăritură pe cheltuiala sa, acest lucru întâmplându-se într-o perioadă în care eforturile de a scoate o carte tipărită erau mult mai mari, decât în perioada actuală.

„*...vreadnic de mii de laude ești Măria Ta, care la un norod întreg dai*

23. *Ibidem*.

24. *Ibidem*.

25. *Ibidem*, p. XXIII.

26. *Ibidem*.

27. *Ibidem*, p. XXXI.

28. *Ibidem*.

29. *Ibidem*.

*cuvântul lui Dumnezeu, ca oarece lumină fiind până acum supt acoperământ, și o pui în sfeașnic, ca să lumineze celor den casă ai besearecii noroade: rumânilor, moldoveanilor și ungrovlahilor*³⁰.

De asemenea, patriarhul Dositei prezintă înrâurirea pe care o va avea Scriptura asupra vieții spirituale a românilor, „bărbați, și muieri, și tineri”³¹ care „având armă biruitoare Sfânta Scriptură”³² vor lupta împotriva celor viclene, „și dând războiu, și biruind, precum și Domnul, postind, după cum zice Scriptura, au biruit pre diavolul”³³.

Biblia de la 1688 este o realizare epocală, monumentul fundamental în istoria limbii literare române, una pentru toți românii. Operă de proporții monumentale pentru acea epocă, prin ea punându-se în circulație o limbă literară care reprezintă eforturile tuturor scriitorilor ecleziastici români de până atunci, deschizând calea pe care se va dezvolta limba literară de mai târziu, ceea ce este întărit în mod sugestiv de, vrednicul de pomenire, mitropolitul Antonie al Ardealului. „Biblia întreagă în românește e un act de cultură ce va avea mari repercusiuni în dezvoltarea artelor, a științei, a literaturii, a capacității de gândire a poporului nostru. E un popas de concluzie, de meditație asupra unui proces într-o primă formă finită - tezaurul de limbă - și în același timp un impuls spre călătoriile viitoare cu nebănuitele lor trepte, care vor fi Eminescu, Blaga, Arghezi...”³⁴.

În cuvântul de încheiere al ediției jubiliare din anul 1988, I.C.Chițimia, cel care a coordonat din punct de vedere filologic această lucrare, mărturisește că „...dacă ne-am imagina fiecare carte importantă din literatura română veche pe întinsul țării, sub forma unui edificiu în stil arhitectonic propriu, atunci Biblia lui Șerban Cantacuzino este cel mai impunător și complex palat... Răspândită în provinciile țării în zeci și zeci de exemplare, funcția ei a fost încununarea continuității spirituale românești, persistentă de foarte multe secole, și întărirea sentimentului de unitate continuă a poporului român”³⁵.

Sfânta Scriptură a fost cunoscută de către strămoșii noștri, încă din vremuri străvechi, o dovadă constituind-o folclorul religios: colindele, cân-

30. *Ibidem*.

31. *Ibidem*.

32. *Ibidem*.

33. *Ibidem*.

34. Episcopul Antonie Plămădeală, *Biblia de la București, Cine a făcut traducerea?*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XCVI, 1978, p. 1016.

35. *Ibidem*.

tecele de stes, bocetele - care își au izvorul în istorisirile cuprinse în Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament: profețiile mesianice, Nașterea, Botezul, Patimile, Răstignirea și Învierea Domnului. Aceste neîntrecute creații ale poporului nostru se caracterizează printr-o surprinzătoare originalitate, prin profunzimea trăirilor religioase, prin deplina ortodoxie și autenticitate a doctrinei, semn al cunoașterii și asimilării adevărului relevant, trăit în simțire și în grai românesc³⁶.

Peste 40 de exemplare ale Bibliei de la București au fost păstrate și descoperite în Transilvania. Acest lucru demonstrează faptul că Biblia de la București a fost prezentă în toate provinciile locuite de români și folosită în cadrul cultului. Vremurile viitoare poate vor mai scoate la iveală și alte exemplare, care să demonstreze aplecarea spre cartea religioasă a poporului român.

Această distribuție a tipăriturilor sfinte, în toate zonele și spațiile locuite de români, face ca devierile de la credință să lipsească; cartea bisericească, în general, și Biblia de la București, în particular, fiind un adevărat antibiotic împotriva eresurilor de tot felul, care au bătuit Biserica în toate vremurile. Adevărata interpretare a Sfintei Scripturi se poate descoperi și pătrunde numai în staulul duhovnicesc al Bisericii noastre strămoșești, care-și continuă lucrarea având drept călăuză pe Sfântul Duh.

Prin Biblia de la București, clericii și credincioșii noștri au dobândit acces nemijlocit la textul sfânt, ceea ce a dat un nou impuls dezvoltării culturale teologice românești și adâncirii vieții creștine în Biserica noastră³⁷.

Pe lângă neprețuitele foloase de ordin teologic aduse Bisericii, ea a pus în circulație, în toate ținuturile locuite de români, o limbă curată, vie, înțeleasă de toți, cu un vocabular bogat și cu frumoase cadențe ritmice, care o apropie de frumusețea și expresivitatea graiului popular³⁸.

Biblia de la Blaj, 1795

Cea mai importantă operă teologică tipărită la sfârșitul secolului al XVIII-lea este Biblia din 1795, făcută cu osteneala ieromonahului Samuil

36. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. 6.

37. *Ibidem*, p. 7.

38. Diac. prof. N. I. Nicolaescu, *Scurt istoric al traducerii Sfintei Scripturi*, în „Studii teologice“, nr. 7-8, anul XXVI, septembrie-octombrie, București, 1974, p. 503.

39. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol.II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 608.

Micu, de la Mănăstirea Sfânta Treime din Blaj³⁹.

În cuvântul către cititor, ieromonahul Samuil Micu, mărturisește că apariția acestei Scripturi Sfinte s-a datorat, pe de o parte, traducerii greoaie și încurcate a ediției anterioare: „*Sfânta Scriptură tălmăcită de dascălii românești în anul 1688 în București și apoi tipărită dar cu foarte întunecată și încurcată așezare și întocmire a graiului românesc diferit de vorba de acum obișnuită...*”⁴⁰, iar pe de altă parte: „...*acele vechi Biblii atâta s-au împuținat încât foile rar se găsesc pe la vreun credincios creștin, ci se află doar pe la preoți și nici cu foarte mare preț și osteneală nu pot fi găsite de cumpărat. Această pricină a îndemnat și pe ...preasfințitul Petru Pavel Aron... să tălmăcească pre limba românească toată Sfânta Scriptură...însă acea tălmăcire a rămas numai pe niște hârtii scrise. Nesfârșită și nedată la lumină a rămas, dintre care hârtii după aceea pentru multele mutări din loc în loc unele s-au pierdut*”⁴¹.

Acest motiv al împuținării Bibliei de la București, în Transilvania, după 100 de ani de la apariția ei, demonstrează faptul că ea era folosită în cadrul Bisericii, chiar și a celei unite, și că era la mare preț și căutare, iar lipsa ei a dus la tipărirea alteia în Transilvania, la Blaj.

Samuil Micu mărturisește că nu s-a folosit de traducerea făcută de Petru Aron pentru „*ca stilul și așezarea graiului întru aceeași Biblie să nu fie osebit... Deci, având eu îndeletnicire, m-am îndemnat să mă apuc de atâta lucru și să îndreptez graiul Bibliei cea mai dinainte românește tipărită. Care mai vârtos întru adevăr pot să zic că mai ales Testamentul cel Vechi mai mult decât cel Nou, pre cel elinesc a celor 70 de dascăli l-am tălmăcit... și cu cea veche românească alăturând-o, unde au trebuit, o am îndreptat ca întru toate să fie asemenea și întocmai izvorului elinesc a celor 70 de dascăli*”⁴².

Această Biblie este deci o „îndreptare lingvistică” a celei de la București, care este folosită ca punct de plecare.

Noua Biblie de la Blaj este spre folosul credincioșilor „*ca așa la toți și pretutindenea să se vestească și să se propovăduiască cuvântul și cunoștința lui Dumnezeu*”⁴³.

În încheierea cuvântului către cititor, Samuil Micu recunoaște că, în unele locuri, graiul poate părea întunecat, dar el, cititorul, să fie înțelegător,

40. *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, Blaj, 1795, p. 1.

41. *Ibidem*.

42. *Ibidem*.

43. *Ibidem*.

pentru că nu este lucru ușor de a tălmăci din limba elinească în cea românească.

„Iară, o, iubite cucernice cititoriu, am voit a-ți aduce aminte că doară și acum ți se va părea întunecat graiul. Ci pentru aceea să nu te smintești nici să te pripești a învinovăți și a defăima lucrul că întunecarea aceasta și dintru aceasta vine că noi nici pentru mai luminat înțeles nu am vrut de la noi nici măcar un cuvânt, cât de mic să băgăm în Sfânta Scriptură, ci am fost înțeles ca întru toate să rămâie întru curățenia sa și întru tot adevărul său”⁴⁴.

Scopul osteneții ieromonahului Samuil Micu a fost *„spre mai mare lauda lui Dumnezeu și a Sfintei Biserici creștere și a sufletului tău mântuire, că acesta este scopul osteneții mele către Dumnezeu rugătorul smeritul întru ieromonahi”⁴⁵.*

Biblia de la Blaj a constituit un jalon pentru edițiile de mai târziu

44. *Ibidem.*

45. *Ibidem.*

46. În introducerea care prefățează textul Bibliei, se menționează că editarea s-a făcut cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii Ruse și că s-a adoptat textul românesc din Biblia de la Blaj. Societatea Biblică Rusă care a tipărit Biblia din 1819 a fost întemeiată în 1813. Pentru tipărirea Bibliei în limba română, s-a adresat mitropolitului Gavriil Bănulescu de la Chișinău. Acesta i-a trimis Biblia de la București și Biblia de la Blaj, recomandând pe cea din urmă ca mai bună sub raportul limbii și pe cea dintâi ca mai sigură sub raport confesional - Diac. prof. N. I. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 507-508.

47. Biblia scoasă în cinci volume, de episcopul Filotei al Buzăului, se intitulează: *Biblia sau Testamentul Vechiu și Nou*. Nu este o traducere nouă, ci mai mult o retipărire a Bibliei de la Blaj, la care episcopul spune că s-a oprit, argumentând următoarele: *Dintre Bibliile tipărite în limba noastră, mai bine tâlcuită și mai luminată la înțeles este cea de la Blaj; pe aceea noi am ales-o, însă mai îndreptată și mai curățită de ziceri învechite acum și obișnuite numai la frații noștri ardeleni*. Amintește faptul că Biblia se citește foarte puțin și din marea lipsă a cărților sfinte. S-a simțit nevoia de a se tipări Biblia de la Buzău, deoarece - spune episcopul Filotei - *a ajuns o carte atât de rară și de costisitoare, încât rar o poate vedea cineva, nu zic la ceilalți creștini români, ci chiar și la preoți, care trebuie să fie propovăduitorii cuvântului lui Dumnezeu, nu vede cineva la dânșii decât Liturghia și Molitvelnicul, iar Sfânta Scriptură, coroana cărților, niciodată n-a împodobit stearpa lor bibliotecă* - *Ibidem*, p. 510-511.

48. Neprețuite servicii a adus Bisericii Biblia apărută cu binecuvântarea mitropolitului Andrei Șaguna. Ea urmează mai ales textul Bibliei de la Petersburg. Până la apariția Bibliei de la Sibiu, văzuseră tiparul, în limba română, patru ediții ale întregii Biblie. Exemplarele existente nu puteau satisface nevoile Bisericii Ortodoxe din Transilvania. Sarcina aflată în fața mitropolitului Șaguna nu era înfăptuirea unei noi traduceri, ci revizuirea uneia din cele existente și editarea ei cât mai repede în tirajul indicat de cerințele parohiilor, preoțimii și credincioșilor din Ardeal - *Ibidem*, p. 512-513.

ale Bibliei românești: Petersburg (1819)⁴⁶, Buzău (1854-1856)⁴⁷ și Sibiu (1856-1858)⁴⁸.

Biblia de la Buzău și Biblia de la Sibiu au fost bine primite pretutindeni și, timp de peste o jumătate de secol, au constituit fântânile de apă vie din care și-au potolit setea de lecturi sfinte un foarte mare număr de preoți, călugări, profesori de teologie, elevi seminariști, credincioși mai instruiți, oameni de carte.

Este cert că Biblia de la București s-a aflat la temelia celorlalte ediții care i-au urmat, chiar și pentru ediții mai apropiate de timpul nostru. Astfel, amintim apariția în anul 1914 a Bibliei Sfântului Sinod, a cărei traducere a fost realizată de către membrii Sfântului Sinod, cu purtarea de grijă a patriarhului Miron Cristea.

În anul 1938 apărea Biblia tradusă de preoții profesori Gala Galaction și Vasile Radu, iar în anul 1944 o nouă ediție sinodală a Sfintei Scripturi vedea lumina tiparului.

În anii 1968, 1975 s-au publicat două ediții ale Bibliei, în timpul patriarhului Justinian, într-un tiraj de 200.000 de exemplare.

Începând cu anul 1982 și până în 2001, au fost publicate ediții noi ale Sfintei Scripturi, într-un tiraj total de aproximativ 600.000 de exemplare.

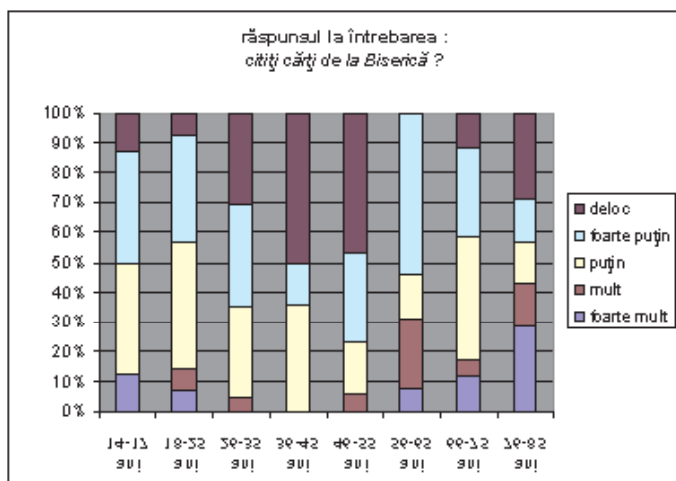
Anul 2001 aduce o ediție revizuită, redactată și bogat comentată de către Înalt Preasfințitul Mitropolit Bartolomeu Anania. Această nouă ediție, denumită prin hotărâre sinodală *ediție jubiliară a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române*, datorită introducerilor în cărțile biblice, belșugului de note și comentarii clarificatoare ale textului sfânt, atât de necesare în zilele noastre - când prin tendințe prozelitiste se oferă credincioșilor, cu agresiune, și tălmăciri eronate ale Sfintei Scripturi - pentru înlesnirea înțelegerii⁴⁹.

Relația dintre cartea bisericească și credincios în zilele noastre

Studiul de față cuprinde și o parte practică, care evidențiază, aplecarea pe

49. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, p. 6.

50. Este prezentat în studiul de față partea din ancheta sociologică *Influența Bisericii asupra comportamentului uman*, care se referă la relația dintre membri comunității și cartea bisericească, realizată în localitatea Lacu-Sărat, pe un eșantion de 36 de gospodării, trase la sorți dintr-un total de 365, în anul 2006.



care o au membrii unei comunități creștine față de cartea bisericească⁵⁰.

Ipoteza studiului a fost că o latură a nivelului cultural este reflectată de lectura de carte religioasă și Biserica este o instituție care are o influență în acest sens, având rol cultural în cadrul unei comunități (în cazul nostru din mediul rural).

Itemul din chestionar pe care l-am luat în considerare a fost întrebarea *Citiți cărți de la Biserică?* (a specificat *de la Biserică* pentru că, dacă întrebarea se referea în general la cărțile religioase, acestea puteau să nu fie toate din partea Bisericii) cu variantele de răspuns: *foarte mult, mult, puțin, foarte puțin și deloc*. După prelucrarea datelor s-a realizat graficul de mai sus.

Se observă că *foarte mult* citesc cărți de la Biserică: 28,57% din persoanele cu vârsta între 76 și 85 de ani, 11,76% din persoanele cu vârsta între 66 și 75 de ani și 11,76% din tinerii cu vârsta între 14 și 17 ani.

De asemenea, analizând graficul, se observă că procentul celor care nu citesc *deloc* cărți de la Biserică este sub 50%. Pe vârste, distribuția este următoarea: ponderea este de 50% în cazul persoanelor chestionate din grupa de vârstă de 36-45 și de 47,05% pentru cele din grupa 45-56 de ani.

Fără a avea pretenția că eșantionul ales este reprezentativ pentru întreaga populația rurală din țara noastră, se poate afirma totuși că, în mediul rural, se citește carte religioasă. Credincioșii simt nevoia să fie alături de Dumnezeu, atât prin rugăciune, cât și prin lectura textelor sfinte, texte scrise în limba română.

Prezența cărților religioase în limba română, în general, și a Sfintei Scripturi, în particular, în viața comunităților creștine din spațiul românesc vreme de sute de ani face ca astăzi cartea religioasă să fie lecturată cu interes de anumite segmente ale populației.

Bibliografie selectivă

- Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, Blaj, 1795, p.1.
- Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.
- Noul Testament*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Albei Iulia, Alba Iulia, 1988.
- Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
- PS dr. Casian Crăciun, *Educația creștină*, în „Teologie și educație la Dunărea de Jos“, fascicula II, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2003, p. 52.
- Acad. prof. Virgil Cândea, *Evanghelia în cultura românească*, în „Studii teologice“, anul XLIX (1997), nr.1-2, p. 142-148.
- Traian Herseni, *Cultura psihologică românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
- Diac. prof. N. I. Nicolaescu, *Scurt istoric al traducerii Sfintei Scripturi*, în „Studii teologice“, nr. 7-8, anul XXVI, septembrie-octombrie, București, 1974, pp. 489-521.
- Ștefan Pascu (coord.), *Istoria învățământului din România*, vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
- Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.
- Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, Editura Științifică, București, 1968.
- Dan Zamfirescu, *Contribuții la istoria literaturii române vechi*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
- Plămădeală, PS dr. Antonie, *Biblia de la București, cine a făcut traducerea?*, în „Biserica Ortodoxă Română“, an. XCVI, 1978, p. 1004-1018.